

LIETUVOS
ADVOKATŪRA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
2023-05-10 Nr. G-4089

Duomenys kaupiami Juridinių asmenų registre, kodas 300099149, Lvivo g. 7-9, LT-09313 Vilnius, www.advokatura.lt
Tel. +370 5 262 4546, faks. +370 5 212 1859, el. p. la@advokatura.lt, a. s. SEB bankas LT877044060001030612

Ministrei Pirmininkei Ingridai Šimonytei
El. p. mp.referente@lrv.lt

2023-05-10

Nr. 182

Kopijos:
Lietuvos Respublikos Vyriausybei
El. p. LRVkanceliarija@lrv.lt
Lietuvos Respublikos finansų ministerijai
El. p. finmin@finmin.lt

DĖL MOKESČIŲ SISTEMOS PERŽIŪROS ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ PAKETO IR SU JUO SUSIJUSIŲ TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ

Gerbiama Premjere,

Lietuvos advokatūra 2023 m. balandžio 7 d. ir 2023 m. balandžio 14 d. pateikė Lietuvos Respublikos finansų ministerijai (toliau – Finansų ministerija) pastabas ir pasiūlymus dėl teisės aktų projektų:

- Nr. 23-3956 „Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 182, 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 12¹ straipsniu įstatymas“ (toliau – GPMĮ Projektas);
- Nr. 23-3957 „Pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 5, 12, 17, 17², 18, 19, 46¹, 47, 56¹ straipsnių, 1 priedėlio pakeitimo ir įstatymo papildymo 30² straipsniu įstatymas“ (toliau – PMĮ Projektas);
- Nr. 23-3958 „Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 21, 71, 92 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo įstatymas“ (toliau – PVMĮ Projektas);
- Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 5, 10, 11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – VSDĮ Projektas);
- Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 3, 4, 5 ir 8 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo II(1) skyriumi įstatymo projektas (toliau – NSDI Projektas; visi bendrai – teisės aktų projektai).

Lietuvos advokatūra minėtuose raštuose akcentavo, kad teisės aktų projektai neatitinka Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) programos, pateikti nesilaikant konstitucinio atsakingo valdymo principo: parengti skubotai, nepaisant esminių Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų, taikomų teisėkūros procese, t. y. neatlikus tinkamo ir išsamaus siūlomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo. Finansų ministerija į pateiktus Lietuvos advokatūros argumentus tiek dėl teisės aktų projektų rengimo proceso bei atitikimo Vyriausybės programai, tiek dėl konkrečių teisės normų, neatsižvelgė ir nepateikė jokio paaiškinimo.

Lietuvos advokatūra nurodė, jog teisės aktų projektų aiškinamuosiuose raštuose numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas apsiriboja deklaratyviais ir abstrakčiomis (t. y. įrodymais nepagrįstomis) išvadomis, nepateikiami nei konkretūs duomenys lemiantys tokį vertinimą, nei vertinimo rezultatai. Taip pat nenumatomos jokios teisės aktų projektų įgyvendinimo rizikos ar neigiamos pasekmės. Derinimo pažymoje¹ deklaratyviai nurodoma, kad „Įstatymo projektu nenumatoma reglamentuoti iki tol nereglementuotus santykius ir (arba) iš esmės keisti teisinį reguliavimą, todėl papildytame aiškinamajame rašte pateiktas vertinimo išsamumas yra proporcingas galimoms Įstatymo projektu siūlomo teisinio reguliavimo pasekmėms.“ Toks aiškinimas, Lietuvos advokatūros įsitikinimu, prieštarauja teisės aktų projektais siūlomiems mokestiniams pakeitimams, kadangi mokestinės naštos padidėjimas, naujų mokesčių įvedimas (šiuo atveju nedarbo mokestis) turės įtakos visiems individualią veiklą vykdančioms asmenims, paveiks jų teikiamų paslaugų rinką, taigi neabejotinai turės ir didelę reikšmę šalies finansų sistemai, pasitikėjimui valstybe ir jos atstovais.

Reiktų paminėti ir tai, kad Finansų ministerija 2023 m. kovo 21 d. su GPMĮ Projektu teiktame aiškinamajame rašte, laikėsi pozicijos, jog „<...> individuali veikla nėra tapati darbo santykiams, o artima verslo vykdymui: pajamos uždirbamos kaip atlygis ne tik už darbą, bet ir investuotą kapitalą, skirtingai nei darbuotojai, individualią veiklą vykdančios gyventojai yra nepriklausomi, patys kontroliuoja savo darbo laiką, gali kurti papildomas darbo vietas, tačiau kartu jie yra atsakingi už finansinius sprendimus bei prisiima veiklos nesėkmės riziką.“ Tuo tarpu, 2023 m. gegužės 8 d. kartu su registruotu naujos redakcijos GPMĮ Projektu aiškinamajame rašte, teigiama, kad darbo santykiai ir individuali veikla yra „<...> savo esme itin artimos“. Abejonių kelia Finansų ministerijos pozicijos bei teisinio argumentavimo nenuoseklumas aiškinamuosiuose raštuose. Lieka neaišku, kas lėmė tokį drastišką nuomonės pasikeitimą ir kodėl neliko prieš tai minėtų individualios veiklos ir darbo santykių skirtumų dėl prisiimamos rizikos, poreikio investuoti kapitalą, nepastovių pajamų, kurių darbo vietų ir pan. Akcentuotina, kad Lietuvos advokatūra anksčiau minėtuose raštuose pateikė esminius argumentus, pagrindžiančius tai, jog individualios veiklos ir iš darbo santykių gautų pajamų apmokestinimo sulyginimas negali būti laikomas objektyviai pateisinamu. Pažymėtina, kad tokiu būdu neleistinai vienodai traktuojami individualią veiklą vykdančios asmenys ir darbuotojai, kurie priklauso skirtingoms, pagrįstai diferencijuoto teisinio reguliavimo kategorijoms.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad ne viena pastabas teikusi organizacija nurodė, jog neteisinga skaičiavimus dėl mokestinių pakeitimų atlikti ir jų tikslingumą grįsti remiantis 2021 metų duomenimis, turint omenyje tai, kad minėtais metais individualią veiklą vykdančių asmenų pajamoms didžiulę įtaką turėjo COVID-19 pandemijos metu taikyti ribojimai bei geopolitinė situacija, todėl turimi duomenys yra iškreipti ir neatitinka realybės. Argumentas, jog į šias pastabas neatsižvelgta dėl to, kad „Skaičiavimų grįsti 2022 m. duomenimis nėra galimybės <...>“, tik įrodo, jog teisės aktų projektai rengti skubotai, neturint tikslo atlikti realaus teisės aktų projektų poveikio, galimų rizikų mokestiniam

---

¹ Derinimo pažyma dėl Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 5, 12, 17, 172, 18, 19, 461, 47, 561 straipsnių, 1 priedėlio pakeitimo ir įstatymo papildymo 30² straipsniu įstatymo projekto

skaidrumui vertinimo bei ignoruojant ne tik ekonominius dėsnius, tačiau ir suinteresuotos visuomenės nuomonę.

Pažymėtina, kad visiškai neatsižvelgta į šiuos pagrindinius Lietuvos advokatūros išdėstytus argumentus, kuriais remiantis:

1) individualios veiklos ir iš darbo santykių gautų pajamų apmokestinimo sulyginimas negali būti laikomas objektyviai pateisinamu;

2) nepritartina GPMĮ Projekto pakeitimams dėl leidžiamų atskaitymų be dokumentų dydžio mažinimo; ribos, nuo kurios taikomas maksimalus GPM tarifas mažinimo; skaičiuojant pelno mokesčio bazę VSD ir PSD įmokų pripažinimui neleidžiamais atskaitymais;

3) nepritartina GPMĮ Projekto 2 straipsniu siūlomam papildomo pajamų mokesčio tarifo įvedimui bei GPMĮ Projekto 3 straipsnio 1 daliai, kuria būtų palaipsniui didinamas individualios veiklos pajamų apmokestinimui taikomas pajamų mokesčio tarifas;

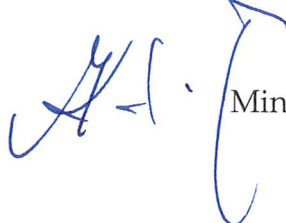
4) nepritartina VSDĮ Projekto 2 straipsnio 2 dalimi siūlomam vidutinio darbo užmokesčio (VDU) ribos didinimui individualios veiklos pajamoms.

Lietuvos advokatūra atkreipia dėmesį į Aštuonioliktosios Vyriausybės programos nuostatas, kuriose deklaruojama, jog bus: siekiama, kad valstybės teisinis reguliavimas ir mokestinė sistema skatintų verslumą ir piliečių įsitraukimą (124 p.), ugdomas visuomenės pilietiškumas mokant mokesčius (131.7. p.), mokesčių administravimas taps draugiškesnis klientui (214.3. p.), mokesčių sistema bus stabili ir prognozuojama, bus vengiama neišdiskutuotų mokesčių sistemos pakeitimų, bus laikomasi principo, kad apie tokius pakeitimus suinteresuotieji asmenys būtų informuojami iš anksto ir turėtų laiko tinkamai pasiruošti taikyti pasikeitusias teisės normas (218.1.). Lietuvos advokatūros vertinimu, abejotina, ar teikiami su individualios veiklos mokestinės aplinkos pakeitimu susiję projektai laikytini atitinkančiais šias programines nuostatas.

Lietuvos advokatūra, remiantis tuo, kad jos teikti argumentai realiai nebuvo įtraukti į teisės aktų projektų derinimo pažymas ir į juos atsižvelgta nebuvo, pakartotinai teikia savo pastabas ir pasiūlymus dėl minėto teisės aktų projektų paketo Vyriausybei. Taip pat kvieštų Jus kol kas nesvarstyti šių projektų Vyriausybės pasitarime ir Vyriausybės posėdyje bei surengti atskirą susitikimą su suinteresuotų organizacijų atstovais.

PRIDEDAMA: Lietuvos advokatūros 2023 m. balandžio 7 d. raštas ir 2023 m. balandžio 14 d. papildomas raštas Lietuvos Respublikos finansų ministerijai, viso: 16 lapų.

Advokatų tarybos pirmininkas

 Mindaugas Kukaitis

LIETUVOS
ADVOKATŪRA

Duomenys kaupiami Juridinių asmenų registre, kodas 300099149, Lviso g. 7-9, LT-09313 Vilnius, www.advokatura.lt
Tel. +370 5 262 4546, faks. +370 5 212 1859, el. p. la@advokatura.lt, a. s. SEB bankas LT877044060001030612

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai

2023-04-07 Nr. 152

El. p. finmin@finmin.lt; Jolanta.Kiliulienė@finmin.lt

DĖL TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ PAKETO

Lietuvos advokatūrai derinimui pateikta:

- Nr. 23-3955 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 18², 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 12¹ straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 5, 12, 17, 17², 18, 19, 46¹, 47, 56¹ straipsnių, 1 priedėlio pakeitimo ir įstatymo papildymo 30² straipsniu įstatymo ir Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 21, 71, 92 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“;
- Nr. 23-3956 „Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 18², 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 12¹ straipsniu įstatymas“ (toliau – GPMĮ Projektas);
- Nr. 23-3957 „Pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 5, 12, 17, 17², 18, 19, 46¹, 47, 56¹ straipsnių, 1 priedėlio pakeitimo ir įstatymo papildymo 30² straipsniu įstatymas“ (toliau – PMĮ Projektas);
- Nr. 23-3958 „Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 21, 71, 92 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo įstatymas“ (toliau – PVMĮ Projektas; visi kartu – teisės aktų projektai).

Pažymėtina, kad nors Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 5, 10, 11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – VSDĮ Projektas) ir Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 3, 4, 5 ir 8 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo II(1) skyriumi įstatymo projektas (toliau – NSDI Projektas) derinimui Lietuvos advokatūrai teikti nebuvo, manytina, kad šie projektai yra neatsiejama siūlomos mokesčių reformos dalis. Atsižvelgiant į tai, susipažinusi su aukščiau minėtais teisės aktų projektais, Lietuvos advokatūra teikia savo pastabas ir pasiūlymus dėl visų aukščiau nurodytų įstatymų projektų kompleksiskai.

1. Dėl teisės aktų projektų poveikio vertinimo

Lietuvos advokatūros įsitikinimu, teisės aktų projektų pateikimas, kuriais ženkliai keičiamas ir didinamas individualios veiklos pajamų apmokestinimas, šiuo metu esant įtemptai geopolitinei padėčiai, vis dar siekiant išspręsti COVID-19 pandemijos sukeltas neigiamas socialinės ir ekonominės pasekmes, infliacijos ir palūkanų augimo kontekste, laikytinas kritikuotinu ir socialiai neatsakingu teisėkūros procesu.

Lietuvos advokatūra nėra prieš teisinio reguliavimo pokyčius, racionalius pasiūlymus ir yra pasirengusi argumentais dalintis bei kompromisų keliu siekti pokyčių ir mokestiniame reguliavime, tačiau pažymime, jog teisinio reguliavimo pokytis neturėtų priešinti visuomenės, neturėtų būti prievartinis visų suvienodinimas, nes tai tiesiog yra nesuderinama su demokratija, žmogaus teisių užtikrinimu ir stabilumu. Dėl pateiktų teisės aktų projektų ne tik nebuvo iš anksto konsultuotasi su visuomene, taip pat, mokestinės naštos didinimas nebuvo aptartas nė su viena profesine organizacija ar kita suinteresuota visuomenės grupe. Todėl pasirinktas būdas pristatyti tokios didelės apimties teisės aktų projektais kuriamą mokesčių reformą derinimui su suinteresuotomis grupėmis, skiriant vos trijų savaitių terminą, yra nepakankamas ir laikytinas neatitinkančiu konstitucinio atsakingo valdymo principo.

Remiantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsnio 1 dalimi, rengiant teisės akto, kuriuo iš esmės keičiamas teisinis reguliavimas, projektą, privalo būti atliekamas numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas. Šio *vertinimo išsamumas turi būti proporcingas galimoms numatomo teisinio reguliavimo pasekmėms*. To paties straipsnio 2 dalis numato, kad atliekant numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą, *nustatomas galimas teigiamas ir neigiamas poveikis* to teisinio reguliavimo sričiai, asmenims ar jų grupėms, kuriems bus taikomas numatomas teisinis reguliavimas. Individualia veiklos forma gyventojai vykdo veiklas įvairiuose sektoriuose (teisinių paslaugų, kurjerio/pervežimo paslaugų, paslaugų grožio industrijoje ar kultūros, pramogų srityje, žemės ūkyje ir t.t.), taigi galimas teisinio reguliavimo teigiamas ar neigiamas poveikis turėtų būti vertinamas kiekviename tokia sektoriuje atskirai. Nei GPMĮ Projekto, nei PMĮ Projekto aiškinamuosiuose raštuose tokio pobūdžio vertinimo nėra. Atsižvelgiant į teisės aktų projektais numatomo naujo teisinio reguliavimo pobūdį, mastą, turi būti įvertinamas poveikis ekonomikai, konkurencijai, valstybės finansams, socialinei aplinkai, viešajam administravimui, teisinei sistemai, kriminogeninei situacijai, korupcijos mastui, aplinkai, administracinei naštai, regionų plėtrai, emigraciniams procesams, socialiai pažeidžiamų asmenų padėčiai, reglamentuojamoms profesijoms ir kitoms sritims. Tuo tarpu, GPMĮ Projekto aiškinamajame rašte pateikiamas itin trumpas ir akivaizdžiai deklaratyvus pobūdžio numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas. Nors teisės aktų projektai yra didelės apimties, daro įtaką ne mažai daliai visuomenės, numatomo teisinio

reguliavimo poveikio vertinimas apsiriboja mažareikšme išvada, kad daromi pakeitimai „<...> ilgalaikiu laikotarpiu galėtų iš dalies prisidėti, nors ir nežymiai, prie pajamų nelygybės rodiklio gerinimo. <...> pajamų nelygybė šiek tiek sumažėtų – Gini indeksas trečiaisiais metais po pakeitimų sumažėtų 0,2 proc. p. skurdo lygis pasikeistų nedaug – jis sumažėtų 0,1 proc. p.“ Neigiamos siūlomo reguliavimo pasekmės visai neminimos. PMĮ Projekto aiškinamajame rašte, taip pat, apsiribojama pavieniais deklaratyviais sakiniais, kaip kad – „Pagerinus smulkiojo verslo apmokestinimo sąlygas numatomas teigiamas poveikis smulkiojo verslo, laikomo ekonomikos varomąja jėga, plėtrai.“ Tačiau nepateikiami nei konkretūs duomenys lemiantys tokį vertinimą, nei vertinimo rezultatai. Taip pat, nenumatomos jokios rizikos ar neigiamos pasekmės.

Pažymėtina, jog minėtuose aiškinamuosiuose raštuose nurodoma, kad mokestinės naštos didinimas grindžiamas poreikiu užtikrinti teisingesnį apmokestinimą ir mažinti nelygybę. Tačiau neįvertinta, kad mokesčių didinimas galimai didins šešėlinę ekonomiką (gyventojams, vykdančiams individualią veiklą, mokestinė našta didinama beveik dvigubai, kas akivaizdžiai gali paskatinti juos neapskaityti visų pajamų ar apskaityti jas ne tada, kada jos gaunamos), apsunkins mokesčių administravimą (asmenys, vykdančys individualią veiklą ir gaunantys pajamas, viršijančias registravimosi pridėtinės vertės mokesčio (toliau –PVM) mokėtojų ribą, privalės rinkti dokumentus, pagrindžiančius išlaidas), be to, dėl naudojimosi teise į PVM atskaitą (individualią veiklą vykdančys asmenys, PVM mokėtojai, šiuo metu naudodamiesi galimybe atskaityti 30 proc. sąnaudų nerinkdami apskaitos dokumentų, šia teise dažnai savo noru nesinaudoja) valstybės biudžetas galimai neteks dalies pajamų. Negalima neįvertinti ir to, kad dalis aukštos pridėtinės vertės individualią veiklą vykdančių gyventojų (teikiančių intelektualines paslaugas) gali pasirinkti išvykti iš Lietuvos arba nepriimti sprendimo į Lietuvą atvykti (sugrįžti), kadangi individualia veikla teikiamų paslaugų rinka Lietuvoje taps dar mažiau patraukli. Todėl siūlomi mokestinės aplinkos pakeitimai turi būti vertinami ne tik nacionaliniame, tačiau ir bent jau kitų regiono valstybių mokestinių sistemų patrauklumo kontekste.

Negana to, visiškai nevertinta siūlomų pakeitimų įtaka paslaugų, įskaitant, bet neapsiribojant, pavyzdžiui, teisinių paslaugų kainų pokyčiui. Jeigu būtų priimti visi siūlomi įstatymų pakeitimai, nuo 2026 m. advokatų ir kitų individualią veiklą vykdančių PVM mokėtojų bendra mokestinė našta, įskaitant ir PVM, kurio atskaita teikiant intelektu sukurtas paslaugas iš esmės negalima ir tiesiog sudaro paslaugos kainos dalį (ypač paslaugas teikia fiziniams asmenims ne PVM mokėtojas), sudarytų beveik 50 proc. (pvz.: iš gautos 121,00 Eur su PVM paslaugos kainos, 21,00 Eur sudarytų PVM, 20,00 Eur - GPM, 12,45 Eur - VSDĮ, 6,28 Eur – PSDĮ (bendrai 59,73 Eur arba net 49,36 proc. mokesčių) ir tik 61,27 Eur arba 50,63 proc. atitektų tiesiogiai advokatui). Toks apmokestinimas ne tik ženkliai viršytų darbo pajamų apmokestinimą, tačiau taptų pačiu didžiausiu tokių paslaugų pajamų apmokestinimu šalyje. Tai sąlygotų visų individualią veiklą vykdančių asmenų,

įskaitant ir advokatų ar advokato padėjėjų, skaičiaus reikšmingą sumažėjimą, paslaugų kainų ženklų kilimą ir, žinoma, šių paslaugų prieinamumo sumažėjimą. Paslaugų kainų didėjimas, kaip jau minėta anksčiau, šiuo itin nestabiliu ir didelę infliaciją pasiekusiu laikotarpiu bus dar vienas neigiamas aspektas vartotojams. Daliai visuomenės kai kurios paslaugos, įskaitant ir teisines konsultacijas, gali tapti visai neprieinamos. Tai keltų realią grėsmę sklandžiam teisingumo sistemos funkcionavimui, o kartu ir teisės į teisingą teismą, garantuojamos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 10 straipsniu, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsniu bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija 31 straipsnio 2 dalimi, užtikrinimui.

Atliekant poveikio vertinimą, mūsų požiūriu, yra būtina sulaukti 2022 metų pajamų deklaravimo pabaigos ir atlikti nuoseklų 5 metų pajamų palyginimą, nes 2021 metų iš individualios veiklos gautų ir deklaruotų pajamų vertinti vienareikšmiškai negalima, atsižvelgiant į tai, kad 2021 metais deklaruotos visų Lietuvoje vykdančių individualią veiklą pajamos sumažėjo virš 50 proc. lyginant su 2020 metų deklaruotomis pajamomis. Tai labai reikšmingas faktas, įpareigojantis nevykdyti skuboto mokesčių sistemos pertvarkymo, nes jis įrodo kaip jautriai koreguojasi individualios veiklos paslaugų teikimas atsižvelgiant į aplinkos (pandeminius, rinkos ir kitus) pokyčius.

Atkreiptinas dėmesys į realius skaičius, kurie atskleidžia faktą, jog mokesčių sistemos pokyčio poveikis palies visus, o ne tik daug uždirbančius:

- jeigu dabar individualią veiklą vykdančio asmens mėnesinė pajama yra 1 000 Eur suma (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), tai per vienerius metus jis gauna 12 000 Eur (neatskaičius išlaidų ir mokesčių). Jam dabar tenkanti mokestinė našta 15,79 proc., t.y. 1 894,20 Eur mokėtinų mokesčių, o po mokesčių pakeitimų mokestinė našta bus 34,04 proc., t.y. 4 085,28 Eur mokėtinų mokesčių;
- jeigu dabar individualią veiklą vykdančio asmens mėnesinė pajama yra 2 000 Eur suma (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), tai per vienerius metus jis gauna 24 000 Eur (neatskaičius išlaidų ir mokesčių). Jam dabar tenkanti mokestinė našta 15,79 proc., t.y. 3 788,40 Eur mokėtinų mokesčių, o po mokesčių pakeitimų mokestinė našta bus 34,04 proc., t.y. 8 170,56 Eur mokėtinų mokesčių;
- jeigu dabar individualią veiklą vykdančio asmens mėnesinė pajama yra 3 000 Eur suma (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), tai per vienerius metus jis gauna 36 000 Eur (neatskaičius išlaidų ir mokesčių). Jam dabar tenkanti mokestinė našta 18,21 proc., t.y. 6 556,20 Eur mokėtinų mokesčių, o po mokesčių pakeitimų mokestinė našta bus 34,04 proc., t.y. 12 255,84 Eur mokėtinų mokesčių;
- jeigu dabar individualią veiklą vykdančio asmens mėnesinė pajama yra 4 000 Eur suma (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), tai per vienerius metus jis gauna 48 000 Eur

- (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), jo mokestinė našta šiuo metu 22,13 proc., t.y. 10 623,20 Eur mokėtinų mokesčių, o po mokesčių pakeitimų mokestinė našta bus 34,04 proc., t.y. 16 341,12 Eur mokėtinų mokesčių;
- jeigu dabar individualią veiklą vykdančio asmens gauna per mėnesį 5 000 Eur sumą (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), tai per vienerius metus jis gauna 60 000 Eur (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), o mokestinė našta šiuo metu sudaro 22,79 proc. pajamų, t.y. 13 671,00 Eur mokėtinų mokesčių, o po mokesčių pakeitimų mokestinė našta bus 40,81 proc., t.y. 24 486,00 Eur mokėtinų mokesčių. Be to, jo paslaugos apmokestinamos 21 proc. PVM.
  - jeigu dabar individualią veiklą vykdančio asmens gauna per mėnesį 6 000 Eur sumą (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), tai per vienerius metus jis gauna 72 000 Eur (neatskaičius išlaidų ir mokesčių), o mokestinė našta šiuo metu sudaro 22,79 proc. pajamų, t.y. 16 405,20 Eur mokėtinų mokesčių, o po mokesčių pakeitimų mokestinė našta bus 40,81 proc., t.y. 29 383,20 Eur mokėtinų mokesčių. Be to, jo paslaugos apmokestinamos 21 proc. PVM.

Šie skaičiai yra tikslūs. Juos galima patikrinti pagal oficialiose Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SoDra) ir Lietuvos advokatūros internetinėse svetainėse esančias individualios veiklos skaičiuokles. Iš gautų lėšų individualią veiklą vykdančio asmens turi sukurti sau ir savo veiklai vykdyti samdomų žmonių darbo vietas, jas išlaikyti, apmokėti savo nedarbo, ligos, komandiruočių išlaidas, dirbti neskaiciuojant sau darbo laiko apskaitos, dalį lėšų skirti atostogoms ir jų metu negauti pajamų.

Pažymėtina, kad remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) pateiktais duomenimis 2021 m. vidutiniškai advokatų padėjėjai per metus gavo po 22 064 Eur (neatskaičius išlaidų ir mokesčių). Jiems teko mokestinė našta po 15,78 proc., t.y. po 3 482,80 Eur mokėtinų mokesčių, kas be patiriamų išlaidų leistų disponuoti kas mėnesį tik po 1 548 Eur suma, o po mokesčių pakeitimų mokestinė našta bus 34,04 proc., t.y. 7 511,47 Eur mokėtinų mokesčių, kas be patiriamų išlaidų leistų disponuoti kas mėnesį tik po 1 212 Eur suma. Remiantis VMI pateiktais duomenimis 2021 m. vidutiniškai advokatai per metus uždirbo po 44 220 Eur (neatskaičius išlaidų ir mokesčių). Jiems teko mokestinė našta po 20,90 proc., t.y. po 9 240,60 Eur mokėtinų mokesčių, kas be patiriamų išlaidų leistų disponuoti kas mėnesį po 2 915 Eur suma, o po mokesčių pakeitimų mokestinė našta bus 34,04 proc., t.y. 15 054,26 Eur mokėtinų mokesčių, kas be patiriamų išlaidų leistų disponuoti kas mėnesį po 2 430 Eur suma. Iš gaunamų pajamų advokatai ir jų padėjėjai privalo kas mėnesį mokėti nario mokestį, privalomojo profesinio civilinės atsakomybės draudimo įmokas, išlaikyti darbo vietą (kontorą) ir jos darbuotojus.

Papildomai abejonų kelia, ne tik teisės aktų projektų rengimo procesas, bet ir šios mokesčių reformos suderinamumas su Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) programa. Šios programos 123 punktu nustatyta, kad vienas iš bendrų bruožų tarp aukšto pragyvenimo lygio šalių yra „<...> *palankios teisinio reguliavimo, mokestinės sąlygos privačiai iniciatyvai ir verslumui* <...>“, todėl 124 programos punktu Vyriausybė įsipareigoja siekti, kad „*valstybės teisinis reguliavimas ir mokestinė sistema skatintų verslumą ir piliečių įsitraukimą*.“ Lietuvos advokatūros nuomone, drastiškas mokestinės naštos didinimas, tinkamai neišdiskutuotas su visuomene, pateiktas neatlikus realaus poveikio vertinimo, priešingai nei skelbiama Vyriausybės programoje, neskatina pradėti individualios veiklos ir imtis verslo. Be to, programos 10.3.12. punktu Vyriausybė įsipareigojo panaikinti kliūtis smulkiąjam verslui augti PVM, pelno ir pajamų mokesčių srityse, kas įrodo, jog Vyriausybė įsipareigojo panaikinti kliūtis gauti didesnes pajamas mokesčių sąskaita, o ne atvirkščiai.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad realus teikiamų teisės aktų projektų poveikio vertinimas nebuvo tinkamai atliktas, t.y. vykdytas nesilaikant Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatyme nustatytų reikalavimų, keliamų teisėkūroje dalyvaujantiems subjektams. Dėl šios priežasties siūlytina tik atlikus išsamų teisės aktų projektų poveikio vertinimą, inicijuoti konstruktyvias konsultacijas su visuomene bei bendruomenėmis, kurias tiesiogiai liečia mokesčių pokyčiai.

2. Dėl individualios veiklos ir darbo santykių pajamų apmokestinimo naštos suvienodinimo

Sutinkama, kad Lietuvoje darbo santykių pajamoms taikoma mokestinė našta yra per didelė, todėl pritartina Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijos (toliau – Ekonomikos ir inovacijų ministerija) pozicijai, kad „*mokesčių mažinimas darbo apmokestinimo srityje bei tikslinių lengvatų taikymas padidintų Lietuvos ekonomikos konkurencingumą ir augimą, o tai vidutiniu laikotarpiu generuotų didesnę biudžeto pajamų surinkimą*.“ Tačiau teisės aktų projektų tikslas suvienodinti individualios veiklos pajamų ir pajamų iš darbo santykių apmokestinimą yra iš esmės neteisingas, nes individualią veiklą vykdančio asmens (jo padėtis mokestine prasme) turėtų būti lyginamas su juridiniu asmeniu (daugiau mažąja bendrija) ir papildomai neapmokestinant pajamų GPM, o ne su dirbančiuoju pagal darbo sutartį.

Visų pirma, skiriasi veiklos vykdymo principai: individualią veiklą vykdančio asmens nėra užtikrintas dėl savo pajamų stabilumo, periodiškumo, neturi tokių veiklos garantijų, kaip apmokamų atostogų, papildomų laisvadienų (vadinamų mamadienių/tėvadienų), mažesnės ligos ir motinystės/tėvystės išmokos ir kita.

Antra, iš esmės skiriasi šių asmenų grupių atsakomybė, nes individualią veiklą vykdyti pasirinkęs asmuo atsako neribotai (visu savo turtu), tuo tarpu darbuotojo atsakomybė ribojama Lietuvos Respublikos darbo kodekso nustatyta tvarka. Taigi, individualią veiklą vykdančio asmens veikla yra neatsiejama nuo asmeninės atsakomybės žalos atsiradimo atveju, todėl laikoma rizikinga, privalomai bei savarankiškai draudžiama. Toks rizikingas veiklos modelis pripažįstamas ir taikomas, įpareigojant tokius asmenis privalomai draustis civilinės atsakomybės draudimu (pvz. advokatai, notarai, antstoliai).

Galiausiai, individualią veiklą vykdančys asmenys mokesčių taikymo kontekste galėtų būti lyginami nebent su verslo subjektais, tačiau ne su darbuotojais, kadangi pastarieji nekuria darbo vietų, yra susieti su darbdaviu pavaldumo santykiais, kuriam darbdavys užtikrina tinkamą darbo aplinką, priemones ir sąlygas paskirtoms funkcijoms atlikti, darbuotojui neinvestuojant į tai savo asmeninėmis lėšomis.

Pastebėtina, kad GPMĮ Projekto aiškinamajame rašte keliamą hipotezę, kad ateityje silpnės darbuotojo ir darbdavio ryšys, dėl ko individuali veikla bus plačiau naudojama. Tačiau toks požiūris yra kritikuotinas, kadangi nesivadovaujama teisiniu reguliavimu, kas yra laikoma darbo santykiais, o kas – individualia veikla su visomis iš to kylančiomis aukščiau nurodytomis pasekmėmis (įskaitant riziką ir atsakomybę).

Remiantis išdėstytais argumentais, individualios veiklos ir iš darbo santykių gautų pajamų apmokestinimo sulavinimas negali būti laikomas objektyviai pateisinamu, kadangi tokiu būdu neleistinai vienodai traktuojami individualią veiklą vykdančys asmenys ir darbuotojai, kurie priklauso skirtingoms, pagrįstai diferencijuoto teisinio reguliavimo kategorijoms. Todėl keliamas tikslas – suvienodinti pajamų iš darbo santykių ir pajamų iš individualios veiklos mokesčinę naštą, vertintina neatitinka Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad „Lietuvos ūkis grindžiamas <...> asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva“.

3. Dėl mokesčio bazės individualios veiklos pajamoms plėtimo

Pirma, pagal dabar galiojančio GPMĮ 18 straipsnio 12 dalį, asmeniui, kuris verčiasi individualia veikla, leidžiamais atskaitymais gali būti pripažįstama suma, lygi 30 procentų gautų (uždirbtų) individualios veiklos pajamų. Šis išlaidų pripažinimo būdas buvo įtvirtintas tam, kad individualią veiklą vykdančys asmenys būtų paskatinti deklaruoti visas savo pajamas (kitais tariant, kovojant su ekonominiu šešėliu) ir kad būtų gerokai sumažinta administracinė našta tiek mokesčių administratoriui, tiek veiklą vykdančioms asmenims, nerenkant dokumentų dėl patirtų faktinių išlaidų. Galiojantis apmokestinamųjų pajamų bazės nustatymas, leidžiant atimti vadinamąsias

„prezumpcines“ išlaidas, nekaupiant jų dokumentų, yra patrauklus smulkiesiems ir vidutinio dydžio verslininkams, kurie vykdo individualią veiklą, nors abejotina, ar realus individualios veiklos pelningumas gali siekti 70 proc. Visgi dėl administravimo paprastumo jį renkami dauguma intelektualines paslaugas teikiančių individualią veiklą vykdančių asmenų.

Tačiau GPMĮ Projekto 12 straipsnio 3 dalimi, siūloma minėtą sumą mažinti nustatant, kad *apskaičiuojant gyventoją, kuris mokesčiniu laikotarpiu nėra įregistruotas ir neprivalo registruotis pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju, apmokestinamąsias individualios veiklos pajamas, gyventoją pasirinkimu vietoj kitose šio straipsnio dalyse nurodytų patirtų išlaidų gyventoją, kuris verčiasi individualia veikla, leidžiamais atskaitymais gali būti pripažįstama suma, lygi 20 procentų gautų (uždirbtų) individualios veiklos pajamų*. Pritartina Ekonomikos ir inovacijų ministerijos pozicijai, kad „mokestinė našta individualią veiklą vykdančioms asmenims reikšmingai išaugs, todėl siūlytume palikti galiojančias taisykles individualią veiklą vykdančioms asmenims leisti atimti 30 proc. sąnaudų nerenkant dokumentų, nes tokiu atveju jie mokesčius moka nuo 70 proc. pajamų (pelno), kas yra didesnis nei realus jų veiklos pelningumas ir valstybė, tikėtina, surenka daugiau pajamų, nei tokiems asmenims užkraunant prievolę rinkti dokumentus, pagrindžiančius išlaidas“. Remdamasi tuo, Lietuvos advokatūra nepritaria aptariamų išlaidų mažinimui iki 20 proc. (kas siūloma asmenims, kurių pajamos neviršija nustatytos PVM ribos). Manytina, kad tokių sąnaudų ribojimo / uždraudimo pasekoje reikšmingai didės ne tik individualią veiklą vykdančių asmenų, bet ir mokesčių administratoriaus administravimo našta.

Be to, abejotinas teisės naudotis „prezumpcinių“ sąnaudų principu susiejimas su registracija PVM mokėtoju ar prievole registruotis PVM mokėtoju. Prievolė registruotis PVM mokėtoju kai kuriais atvejais nesiejama su individualią veiklą vykdančiojo pajamomis (tik mažesnę už nustatytą pajamų ribą – šiuo metu 45 tūkst. Eur per paskutinius 12 mėn. – gaunantys asmenys gali privalėti registruotis PVM mokėtojais, tiek ir didesnes pajamas gaunantys asmenys gali neprivalėti jais registruotis). Be to, klaidingas įsitikinimas, kad individualią veiklą vykdančias asmenys, kurių pajamos viršijo taip vadinamą „PVM ribą“, ir taip veda detaliją pajamų ir sąnaudų apskaitą, nes esant galimybei atskaityti 30 proc. „prezumpcinių“ sąnaudų, kaip minėta, kai kurie individualią veiklą vykdančias asmenys pasirenka nekaupiti išlaidų dokumentų. Tad „prezumpcinių“ sąnaudų galimybė turi išlikti tam, kad išlaikyti paskatą asmenis deklaruoti visas pajamas ir nevengti perkopti PVM ribos. Svarstyтина šiai galimybei nustatyti papildomus apribojimus, nustatant, kad, pvz., šia apmokestinamųjų pajamų apskaičiavimo tvarka gali naudotis tik tie individualią veiklą vykdančias asmenys, kurie nesinaudoja PVM atskaita ir nėra priskyre veiklai ilgalaikio turto.

Antra, nepritartina GPMĮ Projekto 14 straipsnio siūlomam reguliavimui, mažinančiam ribą, nuo kurios skaičiuojamas maksimalus gyventojų pajamų mokesčio (toliau – GPM) tarifas, nuo 35 000 Eur iki 10 000 Eur (taip pat ir palaipsniui). Manytina, kad 35 000 Eur pajamų riba yra

pernelyg žema (ypatingai atsižvelgiant į infliaciją ir augančias kainas) ir asmenys, gaunantys pajamas iki šiuo metu galiojančios ribos, turi būti apmokestinami mažiau (atkreiptinas dėmesys, kad jiems netaikomas neapmokestinamasis pajamų dydis (toliau – NPD), kuris taikomas darbo santykių pajamoms). Nepagrįstas ir klaidinantis teiginys, kad 75 proc. individualią veiklą vykdančių asmenų apmokestinimas nesikeis, nes akivaizdu, kad vien taip reikšmingai sumažinus šią ribą, šių asmenų apmokestinimas reikšmingai didės (net neatsižvelgiant į tai, kad siūloma mažinti leidžiamų atskaitymų dydį ir didinti GPM tarifus) – tą akivaizdžiai įrodo aukščiau (4 psl.) mūsų nurodytų skaičiavimų rezultatai.

Trečia, kadangi individualią veiklą vykdančių asmenų apmokestinimas turėtų būti lyginamas su juridinių asmenų pelno apmokestinimu (nes šie asmenys vykdo ekonominę veiklą, o ne darbo funkcijas), o ne su darbo santykiais, tai skaičiuojant pelno mokesčio bazę, remiantis Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 24 straipsnio 1 dalimi, iš pajamų atskaitomi Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatyme nustatyti mokesčiai ir kitais Lietuvos Respublikos įstatymais arba Vyriausybės nutarimais nustatytos rinkliavos bei privalomosios įmokos, jeigu šis įstatymas nenustato ko kita. Neatimamas tik pats pelno mokestis. Todėl nepagrįstas ir diskriminacinis ribojimas iš pajamų atskaityti individualią veiklą vykdančio asmens sumokėtas valstybinio socialinio draudimo (toliau – VSD) ir privalomojo sveikatos draudimo (toliau – PSD) įmokas.

Negana to, kadangi šiuo metu Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme įtvirtinti ženklūs ribojimai individualią veiklą vykdančioms asmenims pripažinti sąnaudas leidžiamais atskaitymais, bet koks papildomas mokesčio bazės ribojimas galimas tik peržiūrėjus visus individualią veiklą vykdančių asmenų leidžiamus atskaitymus bei suvienodinus juos su pelno mokesčio leidžiamų atskaitymų reguliavimu.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Lietuvos advokatūra nepritaria GPMĮ Projekto pakeitimams dėl leidžiamų atskaitymų be dokumentų dydžio mažinimo, ribos, nuo kurios taikomas maksimalus GPM tarifas mažinimo bei dėl VSD ir PSD įmokų pripažinimo neleidžiamais atskaitymams.

4. Dėl GPM tarifo didinimo

Nepritartina GPM tarifo individualios veiklos pajamoms didinimui nuo 15 iki 20 proc. (taip pat ir palaipsniui), nes individuali veikla, kaip jau minėta anksčiau, negali būti sulyginama su darbo santykiais. Taip pat, GPMĮ Projekto 2 straipsnio siūlomas teisinis reguliavimas numatantis papildomo 5 ir 7 proc. GPM tarifo įvedimą iš esmės reiškia progresinės mokesčių sistemos įtvirtinimą. Lietuvos advokatūros nuomone, Lietuvos, kaip jurisdikcijos, patrauklumas dėl tokios sistemos

įtvirtinimo ženkliai sumažės, nes paprasti mokesčiai iš esmės yra patrauklus jurisdikcijos elementas, o Lietuva, siekdama pritraukti talentų ir didžiuodamasi (bent jau viešai) savo vienaaragiais ir startuoliais bei aukštųjų technologijų įmonėmis, įtvirtindama progresiniu apmokestinimu pagrįstą mokesčių sistemą, netenka didelės dalies savo patrauklumo. Atsižvelgiant į geopolitinę situaciją, abejotina, ar tai tvarus sprendimas. Be to, siūlomais pakeitimais didelės pajamas uždirbantys asmenys skatinami ieškoti patrauklesnių jurisdikcijų (ne tik mokesetine prasme), todėl tokių asmenų emigracija yra tikėtina.

Atkreiptinas dėmesys, kad mokesstinės naštos didinimas turėtų būti tolygus, nes gyventojai veiklą vykdo rinkoje, kurioje sąlygos taip greitai negali būti keičiamos. Tačiau siūlomu individualios veiklos pajamų apmokestinimo modeliu (nors GPMĮ Projekto aiškinamajame rašte nurodyta, kad tarifą siūloma didinti palaipsniui), pasikeitus mokesčio bazei, jau 2024 metais mokesstinė našta individualią veiklą vykdančioms asmenims didėtų beveik dvigubai.

Remiantis tuo, nepritartina GPMĮ Projekto 2 straipsniu siūlomam papildomo pajamų mokesčio tarifo įvedimui bei GPMĮ Projekto 3 straipsnio 1 daliai, kuria būtų palaipsniui didinamas individualios veiklos pajamų apmokestinimui taikomas pajamų mokesčio tarifas nuo 15 iki 20 proc.

5. Dėl nedarbo draudimo

Advokatų bendruomenei nedarbo draudimas nėra aktualus, nes tikėtina, kad šis draudimas išliks tik deklaratyvus ir praktikoje neveiks. Siekiant gauti socialines nedarbo išmokas, advokatas turėtų išregistruoti savo individualią veiklą, o tai reikštų būti išbrauktam iš Lietuvos praktikuojančių advokatų sąrašo, o siekiant į jį grįžti, reiktų iš naujo laikyti egzaminą, steigti naują darbo vietą, naujai prisiekti bei gauti Advokatų tarybos pritarimą. Tokiam žingsniui advokatas ryšis tik iš esmės nusprendęs nutraukti veiklą, o norėdamas turėti realią nedarbo draudimo apsaugą, advokatas, kaip ir bet kuris kitas individualią veiklą vykdančias asmuo, gali draustis savarankiškai privačiose draudimo bendrovėse jam priimtinomis draudimo sąlygomis. Todėl nepritartina individualios veiklos įtraukimui į nedarbo draudimą ir laikytina, kad šios įmokos yra tiesiog VSD įmokų padidėjimas.

Be to, manytina, kad nedarbo draudimo įvedimas kitose veiklose ženkliai padidins administracinę naštą, nes atsakingoms institucijoms reikės registruoti veiklos vykdymo pasikeitimus, o pati sistema sudarys sąlygas piktnaudžiavimui (nutraukiant veiklą tik formaliai, o realiai ją tęsiant, tik negaunant oficialiai pajamų „veiklos nutraukimo“ laikotarpiu), todėl institucijos sieks nustatyti piktnaudžiavimo atvejus, kas taip pat, padidins jų darbo krūvį.

Lietuvos advokatūra laikosi pozicijos, kad individualią veiklą vykdančias asmenys nedarbo riziką aiškiai supranta pasirinkdami tokią veiklos formą ir ją prisiima, todėl valstybė neturėtų prisidėti prie papildomo verslo draudimo. Nenorintys prisiimti nedarbo rizikos asmenys turėtų rinktis kitą veiklos formą su visomis jos pasekmėmis, pvz. įsidarbinti pagal darbo sutartį.

6. Dėl VSD įmokų lubų didinimo nuo 43 VDU iki 60 VDU

Lietuvos advokatūra palaikytų Ekonomikos ir inovacijų ministerijos siūlymą vidutinio darbo užmokesčio (toliau – VDU) ribos mažinimui pajamoms, susijusioms su darbo santykiais iki 43 VDU, tačiau nepritaria VSDĮ Projekto 2 straipsnio 5 dalimi siūlomam šios ribos didinimui individualios veiklos pajamoms iki 60 VDU. Be to, svarstant bet kokią VSD įmokų padidinimo pasiūlymą (tiek bazės, tiek tarifo pavidalu), kompleksiskai turėtų būti svarstomas ir atitinkamas socialinio draudimo išmokų lyginimas, bet teisės aktų projektais to neatliktu.

7. Dėl PVM ribos didinimo nuo 45 000 iki 55 000 EUR

Lietuvos advokatūra palaiko ir pritaria šiam padidinimui, juolab, kad Europos Komisijos leidimas padidinti šią ribą gautas dar 2020 metų pabaigoje. Atsižvelgiant į tai, kad pareigos registruotis PVM mokėtoju 45 000 Eur riba iš esmės nebuvo keista nuo 2012 metų, į pastarųjų metų ženkliai infliaciją visose srityse, siūlytina šią ribą kaip įmanoma greičiau arba bent palaipsniui, tačiau ne vėliau nei iki 2026 metų, ar kelti dar ženkliu – iki be Europos Komisijos leidimo galimos maksimalios 85 000 Eur sumos.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, Lietuvos advokatūros įsitikinimu, teisės aktų projektai parengti skubotai, nepaisant esminių Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų, taikomų teisėkūros procese, įskaitant tinkamo ir išsamaus siūlomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo. Lietuvos advokatūra yra pasirengusi dialogo būdu aptarti teisiškai pagrįstus mokestinės aplinkos pokyčius.

Advokatų tarybos pirmininkas

Mindaugas Kukaitis

LIETUVOS
ADVOKATŪRA

Duomenys kaupiami Juridinių asmenų registre, kodas 300099149, Lvivo g. 7-9, LT-09313 Vilnius, www.advokatura.lt

Tel. +370 5 262 4546, faks. +370 5 212 1859, el. p. la@advokatura.lt, a. s. SEB bankas LT877044060001030612

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai

2023-04-14 Nr. 159

El. p. finmin@finmin.lt;

PAPILDYMAS DĖL TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ

Lietuvos advokatūrai derinimui pateikta:

- Nr. 23-3955 „Dėl Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 18², 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 12¹ straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 5, 12, 17, 17², 18, 19, 46¹, 47, 56¹ straipsnių, 1 priedėlio pakeitimo ir įstatymo papildymo 30² straipsniu įstatymo ir Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 21, 71, 92 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“;
- Nr. 23-3956 „Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 18², 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 12¹ straipsniu įstatymas“ (toliau – GPMĮ Projektas);
- Nr. 23-3957 „Pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 5, 12, 17, 17², 18, 19, 46¹, 47, 56¹ straipsnių, 1 priedėlio pakeitimo ir įstatymo papildymo 30² straipsniu įstatymas“ (toliau – PMĮ Projektas);
- Nr. 23-3958 „Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 21, 71, 92 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo įstatymas“ (toliau – PVMĮ Projektas; visi kartu – teisės aktų projektai).

Pažymėtina, kad nors Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 5, 10, 11 ir 12 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – VSDĮ Projektas) ir Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 3, 4, 5 ir 8 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo II(1) skyriumi įstatymo projektas (toliau – NSDĮ Projektas) derinimui Lietuvos advokatūrai teikti nebuvo, manytina, kad šie projektai yra neatsiejama siūlomos mokesčių reformos dalis.

Atsižvelgiant į tai, susipažinusi su aukščiau minėtais teisės aktų projektais, Lietuvos advokatūra pateikė raštu savo pastabas ir pasiūlymus dėl visų aukščiau nurodytų įstatymų projektų kompleksškai. Lietuvos advokatūra pilnai palaikydama jau pateiktą poziciją ir atsižvelgdama į susitikimo su Finansų ministerijos atstovais metu išsakytą prašymą, teikia papildomus argumentus dėl siūlomų individualios veiklos apmokestinimo pakeitimų:

Dėl individualios veiklos apmokestinimo keitimo

1. Individualios veiklos galimas diskriminavimas kitų verslo formų atžvilgiu dėl ne visų sąnaudų pripažinimo leidžiamais atskaitymais.

Susitikime prašyta patikslinti, kokias sąnaudas įprastai patiria individualią veiklą vykdančias gyventojas, kurios dabar negali būti atskaitomos iš jo pajamų nustatant apmokestinamąsias pajamas. Žemiau teikiame Finansų ministerijai informaciją ir pastebėjimus dėl šių individualios veiklos pajamų bazės nustatymo netolygumų.

Kaip jau išdėstyta Lietuvos advokatūros 2023-04-07 rašte Finansų ministerijai Dėl teisės aktų projektų Nr. 152 (Raštas), akivaizdu, kad individuali veikla nėra tapati darbo santykiams, o labiau artima verslo vykdymui: individualią veiklą vykdančios gyventojai yra nepriklausomi, patys kontroliuoja savo darbo laiką, kuria papildomas darbo vietas, prisiima neribotą veiklos nesėkmės riziką, atsakomybę ir kt. Todėl individualios veiklos pajamų apmokestinimą siekiant sulygtinti su pajamų iš darbo santykių apmokestinimu, pažeidžiamas apmokestinimo teisingumas ir sąžiningumas.

Individualią veiklą prilyginus smulkiam verslui, būtina pastebėti, kad individualios veiklos vykdytojo apmokestinimas po siūlomos mokesčių reformos taptų didesnis nei smulkaus verslo, t. y. juridinių asmenų, kuriems taikomas sumažintas 5 proc. ar 0 proc. pelno mokesčio tarifas. Taigi, individualios veiklos vykdytojas vien tik dėl to, kad veiklą vykdo neįsteigęs juridinio asmens, atsidurs blogesnėje padėtyje. Kaip minėta susitikimo metu, kai kurių reguliuojamų profesijų atveju, gyventojai neturi pasirinkimo veiklą vykdyti įsteigę juridinius asmenis, todėl sutinkant, kad individuali veikla yra ekonominės veiklos vykdymo forma (ką patvirtina ir tai, kad individualios veiklos pajamoms gali būti taikomas PVM, o darbo santykiams – ne), turėtų būti siekiama kaip įmanoma suvienodinti apmokestinamąsias pajamas ir jų nustatymo būdą. Priešingu atveju GPM, VSD ir PSD įmokomis bus apmokestintos ir individualią veiklą vykdančio asmens sąnaudos.

Dvigubų standartų taikymas smulkiems verslams, o tai yra tiek mažos įmonės, tiek individualios veiklos vykdytojai, neatrodo teisingai ir tuo individualią veiklą, kaip ūkinės komercinės veiklos vykdymo modelį, siekiama pašalinti iš Lietuvos ekonomikos, padarant ją finansiškai nepatraukliu.

Individualios veiklos vykdytojų leidžiamų atskaitymų sąrašas yra gerokai trumpesnis nei pelno mokesčio mokėtojų, todėl jis turėtų būti iš esmės peržiūrėtas. Pavyzdžiui, individualios veiklos vykdytojas neturi teisės priskirti leidžiamiems atskaitymams:

gyvenamųjų pastatų ir patalpų nusidėvėjimo sąnaudų. Dėl besikeičiančios aplinkos, vis daugiau individualią veiklą vykdančių asmenų savo veikla užsiima savo gyvenamojoje vietoje, skirdami tam tikrą jos dalį veiklos vykdymui, todėl manytume, kad logiška būtų gyvenamųjų patalpų ir pastatų dalį pripažinti individualios veiklos turtu ir atitinkamai leisti ją nudėvėti, bei leidžiamiems atskaitymams priskirti dalį jo išlaikymo, eksploatacijos ir priežiūros išlaidų;

lengvųjų automobilių, nenaudojamų teikiant transporto arba vairavimo mokymo paslaugas, nusidėvėjimo išlaidų, nors individualią veiklą vykdančio asmuo gali veiklai priskirti lengvuosius automobilius (tam tikra dalimi) ir naudoti juos savo pajamų uždirbimui. Pažymėtina, kad įmonės gali nudėvėti visa apimtimi įsigytus lengvuosius automobilius;

sumokėtų valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokų. Kaip minėta Rašte, neteisinga būtų teigti, kad VSD ir PSD įmokos susijusios su asmeniu, o ne su jo vykdoma veikla. Nors dėl mokamų įmokų asmuo įgyja teisę į tam tikras socialines išmokas, tačiau kai tas asmuo tuo pačiu yra ir pagrindinis ekonominės veiklos pajamų generatorius, įmokų sąnaudos turi būti laikomos susijusiomis su jo individualia veikla, kaip ir visi kiti to asmens mokami mokesčiai (analogiškai pelno mokesčiui);

suteiktos paramos sumų. Šiuo metu GPMĮ 18 straipsnio 3 dalyje įtvirtintame sąraše sąnaudų, kurios nepriskiriamos leidžiamiems atskaitymams, atskirai įvardinta parama ir dovanos. Tačiau vienetams tokio draudimo nėra įtvirtinta. Atitinkamai, individualia veikla užsiimantiems asmenims, kaip individualiems verslininkams, turi būti leista pasinaudoti paramos atskaitymais tokia pat tvarka, kaip ir juridiniams asmenims;

įmokų darbuotojų naudai. Juridiniams asmenims numatyta galimybė leidžiamais atskaitymais pripažinti visas išlaidas darbuotojų naudai, kurių gauta nauda yra GPM objektas. Taip pat leidžiamais atskaitymais yra ir kitos išlaidos darbuotojų naudai, kurios nėra GPM objektas, kaip tai numatyta PMĮ 26 straipsnyje. Tokios galimybės individualią veiklą vykdančios asmenys neturi. Negana to, kadangi individualią veiklą vykdančią asmenį iš esmės siekiama prilyginti savo paties darbuotojui, todėl atitinkamos taisyklės turėtų būti taikomos ir išlaidoms jo paties kaip darbuotojo naudai (pvz., papildomo (savanoriško) sveikatos draudimo išlaidos, kai kurios gyvybės draudimo įmokos ir pan.); pusės reprezentacinių sąnaudų. Šiuo atveju, skirtingai nei juridinio asmens atveju, reprezentacinės išlaidos individualią veiklą vykdančioms asmenims turėtų būti pripažįstamos visa apimtimi (galimi ribojimai nebent tam tikroms išlaidų grupėms), nes visos neatskaitomos reprezentacinės sąnaudos, kurios akivaizdžiai susijusios su individualios veiklos pajamomis, automatiškai tampa gyventojo

pajamomis, apmokestinamos ne tik GPM, bet ir VSD bei PSD įmokomis (įtvirtinus progresinius GPM tarifus, dar ir galimai lemia didesnio GPM tarifo taikymą), kas yra ekonomiškai nepagrįsta ir neteisinga.

Taip pat, individualios veiklos vykdytojai negali pasinaudoti PMI įmonėms įtvirtintomis mokestinėmis lengvatomis, skatinančiomis veiklos vystymą, kaip, pavyzdžiui, investicinio projekto lengvata ir kitomis. Be kita ko, atliepiant į naujausius siūlymus taikyti įmonėms momentinį turto nudėvėjimą, analogiškos taisyklės turėtų būti numatytos ir individualią veiklą vykdančioms asmenims.

2. „Prezumpcinių sąnaudų“ galimybės palikimas individualiai veiklai lemtų teisingesnę tokios veiklos apmokestinimą ir padėtų išvengti didesnės administracinės naštos, piktnaudžiavimo ir poreikio išsamiai keisti sąnaudų priskyrimo reguliavimą.

Atsižvelgiant į tai, kad siekiant prilyginti individualios veiklos apmokestinimą kitoms ekonominės veiklos vykdymo formoms (siekiant apmokestinti tik vartojimui gaunamas gyventojų pajamas), būtina individualios veiklos apmokestinamųjų pajamų bazės nustatymo kompleksinė peržiūra, neabejotinai, šis administracinės naštos ženklus padidėjimo aspektas (net ir PVM mokėtojams, kurie privalo už savo paslaugas išrašyti PVM sąskaitas faktūras) taptų pakankamai sudėtingu ir apsunkintų ne tik individualią veiklą vykdančio asmens, bet ir mokesčių administratoriaus darbą. Todėl siūlytume persvarstyti „prezumpcinių“ sąnaudų atsisakymo ketinimą ir veiklos vykdymo supaprastinimo tikslais palikti tokią pasirinkimo galimybę visiems individualią veiklą vykdančioms asmenims, paliekant 30% „prezumpcinių“ sąnaudų sumą, kaip tą siūlo ir Ekonomikos ir inovacijų ministerija. Tokį siūlymą pagrindžia ir galimas „prezumpcinių“ išlaidų mažinimo ar uždraudimo efektas – kaip minėta Rašte, klaidinga galvoti, kad visi individualią veiklą vykdančios asmenys, pasiekę PVM ribą, veda detaliją savo sąnaudų apskaitą, todėl tiek sumažinus „prezumpcinių“ sąnaudų ribą iki 20%, tiek ir apribojus galimybę apskaičiuoti apmokestinamąsias pajamas taikant „prezumpcines“ sąnaudas, galimai valstybės biudžetas gali netekti daugiau pajamų, nei būtų papildomai surinkta:

Pirma, reta ekonominė veikla siekia 70% pelningumą, todėl atėmus visas faktines sąnaudas iš pajamų, galimas ir mažesnis rezultatas. Klaidinga manyti, kad fiziniai asmenys linkę prisiimti ženkliai didesnę administracinę naštą dėl šiek tiek mažesnės mokestinės naštos, priešingai, paprastumo dėlei neretas individualią veiklą vykdančias asmuo pasirenka paprastumą;

Antra, kadangi gyventojas būtų priverstas kaupti visus išlaidų dokumentus, jis neabejotinai pasinaudotų visa pirkimo PVM atskaita, kuria, esant dabartiniam reguliavimui (neverčiančiam kaupti sąnaudas patvirtinančių dokumentų), toks asmuo paprastai nesinaudoja;

Trečia, priėmus siūlomus keitimus, neatmestina galimybė, kad gali būti susidurta su piktnaudžiavimu, priskiriant asmeninio pobūdžio sąnaudas vykdomai individualiai veiklai (dėl asmens vientisumo riba

gali būti labai plona). O neleidimas atskaityti „namų biurų“ ir transporto priemonių sąnaudų lemtų individualios veiklos kaip verslo formos didesnę apmokestinimą ir diskriminaciją kitų verslo formų atžvilgiu, kas prieštarauja pačiai reformos esmei.

Todėl mokesčių administravimo prasme, sumažinus ar panaikinus „prezumpcines“ sąnaudas, individualią veiklą vykdančių asmenų mokestinių prievolių kontrolė taip pat būtų ženkliai apsunkinta. Bet kuriuo atveju „prezumpcinių“ sąnaudų galimybės pasirinkimo panaikinimas tiems asmenims, kurie nepriskiria veiklai nekilnojamojo turto, transporto priemonių ir/ar kito ilgalaikio turto sąnaudų, būtų neteisingas.

3. Bet koks mokesčių naštos padidėjimas turi būti tolygus ir leidžiantis individualią veiklą vykdančioms asmenims prisitaikyti prie naujų verslo apmokestinimo sąlygų.

Pažymėtina, kad siūlomi individualios veiklos apmokestinimo pakeitimai, kuriuos numatoma įgyvendinti per labai trumpą laiko tarpą (per 2 metus), yra drastiški, daugeliui nepakeliami, dėl ko sutinka ir kitos asociacijos, nes, skirtingai nei tai pažymi Finansų ministerija, mokesčių našta individualios veiklos vykdytojams išaugtų ženkliai ir jau nuo pirmųjų metų, net ir itin mažas pajamas gaunantiems. O, 2026 m., lyginant su 2023 m., kiekvieno individualią veiklą vykdančio asmens mokestinė našta padidėtų nuo dešimtadalio (kai metinės pajamos neviršija 5 000 eurų) iki 1,5-2 karto (kai metinės pajamos viršija 40 000 eurų per metus).

Akivaizdu, kad tai neatitinka Finansų ministerijos deklaruojamam siekiui individualios veiklos pajamų apmokestinimą didinti palaipsniui ir tokiu būdu sudaryti galimybes individualią veiklą vykdančioms asmenims nuosekliai prisitaikyti prie augančios mokestinės naštos. Todėl privalu pirmiausia atlikti siūlomo projekto poveikio vertinimą, atlikti tikrosios reformos žalos ir naudos analizę, analizuoti bent penkerių metų (2018-2022 m.) visų individualios veiklos pajamų pokyčių priežastis.

Be to, bet kokie mokestinės naštos didinimo veiksmai (nepriklausomai, ar tai būtų mokesčio bazės, ar tarifo didinimas), turėtų būti atliekami laipsniškai ir atliekami tokiu būdu, kad mokestinė našta didėtų per, pavyzdžiui, 3-5 metus (jeigu pasirenkamas 3-5 metų pereinamasis laikotarpis) po 1/3-1/5 iki planuojamo padidėjimo (pvz. jei didinamas tarifas ar įvedamas progresinis apmokestinimas, toks didinimas turi būti po 1/3-1/5 kasmet iki siekiamo efektyvaus tarifo po 3-5 metus, jei mažinamos ar naikinamos „prezumpcinės sąnaudos“ ar kitaip keičiama mokesčio bazė, tai daroma po 1/3-1/5 bazės keitimo lygiomis dalimis per 3-5 metus iki nustatytos padidintos bazės).

Taip pat nėra teisinga mokesčių didinimą individualią veiklą vykdančioms asmenims argumentuoti tuo, kad jiems nebuvo didinamas GPM tarifas 2018 m., kai buvo įvykdyta GPM ir socialinio draudimo įmokų reforma, sujungiant pagrindinę socialinio draudimo pensijos dalį užtikrinančią

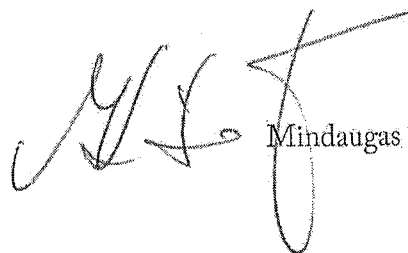
socialinio draudimo įmokų dalį su GPM ir atitinkamai padidinus GPM tarifą pajamoms iš darbo santykių nuo 15 proc. iki 20 proc. Atkreiptinas dėmesys, kad po šios reformos faktiškai mokestinė našta asmenims, gaunantiems pajamas iš darbo santykių, nepadidėjo ir jų net (gaunamas į rankas) darbo užmokestis nesumažėjo. Tuo tarpu padidinus GPM tarifą individualiai veiklai iki 20 proc., individualią veiklą vykdančioms asmenims mokestinė našta padidėtų, todėl būtų pažeidžiamas mokesčių mokėtojų lygybės principas.

Galiausiai, manome, kad mokesčių didinimui yra pasirinktas netinkamas laikas. Būtina įvertinti tai, kad dar visai neseniai, COVID-19 pandemijos metu, dalies individualią veiklą vykdančių asmenų veikla buvo uždrausta arba ribojama, dėl ko individualios veiklos vykdytojų pajamos drastiškai sumažėjo (VMI pateiktais duomenimis visų individualios veiklos mokesčių mokėtojų 2020 metų gautos pajamos iki mokesčių atskaitymo 2021 m. drastiškai sumažėjo daugiau nei 50%, t.y. pajamos sumažėjo daugiau nei 1 milijardu eurų). Dėl geopolitinių iššūkių per paskutinius metus išaugo energetinių išteklių kaina ir rekordinį lygį pasiekė infliacija, pasikeitė ir vartotojų išlaidų poreikiai ir išlaidų kryptys, dėl ko ekonominė situacija valstybėje nėra palanki pokyčiams, verslo vystymui, tuo labiau, kad užsimenama ir apie galimą pasaulinę recesiją. Taigi, mokesčių didinimas daugeliui smulkiųjų verslininkų verslo vykdymo perspektyvas tik dar labiau pablogintų arba sužlugdytų, arba nuvestų į šėšėlį. Šioje situacijoje smulkusis verslas iš valstybės nuoširdžiai tikisi sulaukti paramos, o ne papildomos mokestinės naštos.

Todėl prieš siūlant tokio lygio drastišką mokestinės naštos didinimą veikiantiems savarankiškai, būtina atlikti išsamų tokio padidėjimo poveikio vertinimą, išsamias diskusijas, analizes ir tik tada priimti informuotą sprendimą, įvertinus visas jo pasekmes.

Lietuvos advokatūra yra pasirengusi dialogo būdu aptarti teisiškai pagrįstus mokestinės aplinkos pokyčius ir pateikti ekspertiską išvadą.

Advokatų tarybos pirmininkas

Mindaugas Kukaitis